

BOSHQARUV QARORLARINI QABUL QILISH METODIKASI

ESHMURATOVA MAHLIYO ABDURAXMANOVNA

Buxoro innovatsiyalar univetsitet

Ta'lim muassasalarini boshqaruvi

Annotatsiya: Boshqaruv qarorlarini qabul qilish – har qanday tashkilotning samarali ishlashi uchun eng muhim jarayonlardan biridir. Ta'lim muassasalarida qarorlar nafaqat operativ, balki strategik ahamiyatga ega bo'lib, u o'quv jarayoni, kadrlar siyosati, moliyaviy resurslar va innovatsion faoliyat bilan chambarchas bog'liq.

Ushbu maqolada boshqaruv qarorlarini qabul qilishning metodikasi, nazariy asoslari, amaliy qo'llanilishi va tadqiqotchilar fikrlari tahlil qilinadi. Shuningdek, qaror qabul qilish jarayonida foydalaniladigan metodlar, ularning afzallik va kamchiliklari, ta'lim muassasalari boshqaruvida qo'llanilishi misollar bilan ko'rsatiladi.

Kalit so'zlar: Boshqaruv, qaror qabul qilish, metodika, ta'lim muassasalari, strategik boshqaruv, tahlil, monitoring, tadqiqot, samaradorlik.

1. Kirish

Boshqaruvning samarali bo'lishi ko'pincha rahbarlarning qaror qabul qilish qobiliyatiga bog'liqdir. Har qanday tashkilot, xususan ta'lim muassasalari, samarali faoliyat yuritishi uchun rahbarlar o'z vaqtida va to'g'ri qarorlar qabul qilishi zarur.

“Herbert Simon (1997)”ning ta'kidlashicha, “qaror qabul qilish jarayoni – bu muammoni aniqlash, imkoniyatlarni baholash va eng maqbul yechimni tanlash jarayonidir.” Shu bilan birga, Drucker (2007) qarorlarni reja va strategik maqsadlar bilan uyg'unlashgan holda qabul qilish zarurligini ta'kidlaydi: “Samarali boshqaruv faqat reja tuzish bilan emas, balki qarorlar qabul qilinishi bilan baholanadi.”

Ta'lim muassasalarida qaror qabul qilish jarayoni o'quv jarayonining sifatini, o'qituvchilar va talabalar faoliyatini, resurslardan foydalanishni va innovatsion

jarayonlarni bevosita ta'sir qiladi. Shu sababli, boshqaruv qarorlari nafaqat operativ, balki strategik ahamiyatga ega.

2. Boshqaruv qarorlarini qabul qilishning nazariy asoslari

Boshqaruv qarorlari – tashkilot maqsadlariga erishish yo'lida tanlangan amaliy chora va qarorlardir. Koontz va Weihrich (2015) ta'kidlaganidek, “qaror qabul qilish jarayoni – bu ilmiy asoslangan tahlil, alternativalarini ishlab chiqish va eng maqbul yechimni tanlash jarayonidir.”

Qaror qabul qilishning nazariy bosqichlari:

Muammoni aniqlash – mavjud vaziyatni chuqur tahlil qilish va muammoni aniqlash. Bu bosqichda rahbarlar tashkilot ichidagi muammo va imkoniyatlarni aniqlash uchun statistik ma'lumotlar va tadqiqot natijalaridan foydalanadi.

Ma'lumotlarni yig'ish – qaror qabul qilish uchun zarur ma'lumotlarni to'plash, shu jumladan ichki resurslar, moliyaviy imkoniyatlar va tashqi ijtimoiy-iqtisodiy omillarni hisobga olish.

Variantlarni ishlab chiqish – bir nechta yechim variantlarini tayyorlash. Har bir variantning imkoniyatlari va cheklovlarini aniqlash.

Variantlarni tahlil qilish – har bir variantning afzallik va kamchiliklarini baholash. Bu bosqichda iqtisodiy, ijtimoiy va pedagogik omillar hisobga olinadi.

Qaror qabul qilish – eng maqbul variantni tanlash. Tadqiqotchilar fikriga ko'ra, bu bosqich rahbarning analitik va strategik qobiliyatini sinovdan o'tkazadi (Batyrov, 2019).

Qaror ijrosi va monitoring – qaror amalga oshirilishini kuzatish va zarurat bo'lsa tuzatish kiritish. Robbins va Coulter (2018) ta'kidlashicha, qaror faqat qabul qilinganida emas, balki uning samaradorligi muntazam monitoring qilinganda haqiqiy qiymatga ega bo'ladi.

“Batyrov (2019)”ning tadqiqotlarida aytilishicha, “ta'lim muassasalarida qaror qabul qilish jarayoni murakkab va ko'p qavatli bo'lib, har bir bosqichda nazariy va amaliy bilim talab etiladi. Qarorlar nafaqat ilmiy, balki psixologik va ijtimoiy tahlil asosida ham qabul qilinishi zarur.”

3. Qaror qabul qilish metodikasi

Boshqaruv qarorlarini qabul qilishda bir nechta metodlardan foydalanish samaradorlikni oshiradi:

Tahliliy metodlar – statistik ma'lumotlar va indikatorlar asosida qaror qabul qilish. Masalan, o'quvchilarning baholari tahlil qilinib, yangi o'quv dasturini joriy qilish qarori qabul qilinadi.

Solishtirma metodlar – variantlarni afzallik va kamchiliklar bo'yicha solishtirish. Rahbarlar har bir variantning moliyaviy, pedagogik va ijtimoiy jihatlarini hisobga oladi.

Ekspert bahosi – soha mutaxassislari tavsiyalariga asoslangan qaror. "Nazarov (2020)"ning ta'kidlashicha, "ta'lim boshqaruvida ekspert bahosi tahliliy metod bilan birlashtirilsa, qarorlarning samaradorligi sezilarli darajada oshadi."

Qarorlarni modellashtirish – turli stsenariylar orqali qaror oqibatlarini oldindan ko'rish. Bu usul ta'lim muassasalari uchun resurslar samaradorligini oldindan baholash imkonini beradi.

Demokratik metod – guruh yoki jamoa fikrini hisobga olgan holda qaror qabul qilish. Bu usul o'qituvchilar, talabalar va ota-onalarning fikrini inobatga oladi, qaror qabul qilish jarayonini shaffof qiladi.

Misol: Yangi o'quv dasturini joriy qilishda rahbarlar tahliliy metod bilan statistik ma'lumotlarni ko'rib, ekspert bahosi orqali pedagogik samaradorlikni baholaydi, so'ngra jamoaning fikrini hisobga olib, qaror qabul qiladi.

4. Ta'lim muassasalari boshqaruvida qaror qabul qilish xususiyatlari

Ta'lim muassasalarida qaror qabul qilish jarayoni quyidagi xususiyatlarga ega:

Ko'p qavatli qarorlar – qarorlar makro (institutsional) va mikro (sinfxona yoki guruh) darajada qabul qilinadi.

Ijtimoiy komponent – qaror qabul qiluvchi rahbar nafaqat ilmiy, balki ijtimoiy va psixologik omillarni hisobga olishi kerak.

Resurs cheklovlari – moliyaviy va inson resurslarini hisobga olgan holda qaror qabul qilinadi.

Monitoring va baholashning muhimligi – qaror amalga oshirilgandan keyin uning samaradorligi muntazam baholanadi.

Fayol (1949) ta’kidlashicha, “rahbarning vazifasi – qarorlar qabul qilish orqali tashkilot faoliyatini rejalashtirish va boshqarishdir.”

Robbins va Coulter (2018) qo‘shimcha qiladi: “Qaror qabul qilish faqat variantlarni tanlash emas, balki ularning oqibatlarini oldindan baholash va kerak bo‘lsa, tuzatish kiritishni ham o‘z ichiga oladi.”

5. Xulosa

Boshqaruv qarorlarini qabul qilish metodikasi ta’lim muassasalari samaradorligini oshirishning eng muhim vositalaridan biridir. Tadqiqotchilar fikriga ko‘ra, samarali qaror qabul qilish quyidagilarni talab qiladi:

- Nazariy asoslarni bilish (Simon, 1997; Koontz & Weihrich, 2015).
- Tahliliy va ekspert metodlarini birlashtirish (Nazarov, 2020).
- Qarorlar monitoringi va baholash tizimini yo‘lga qo‘yish (Batyrov, 2019).
- Ijtimoiy va resurs omillarini hisobga olish (Fayol, 1949; Robbins & Coulter, 2018).

Ta’lim muassasalarida qaror qabul qilish murakkab jarayon bo‘lib, u ko‘p qavatli, strategik ahamiyatga ega va innovatsion yechimlarni talab qiladi. Shu sababli rahbarlar ilmiy tahlil, ekspert tavsiyalari va jamoaviy fikrlarni birlashtirib qarorlar qabul qilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Robbins, S.P. & Coulter, M. (2018). Management. Pearson.
2. Drucker, P.F. (2007). The Practice of Management. HarperCollins.
3. Simon, H.A. (1997). Administrative Behavior. Free Press.
4. Koontz, H. & Weihrich, H. (2015). Essentials of Management. McGraw-Hill.

5. Fayol, H. (1949). General and Industrial Management. Pitman.
6. Батыров, С.А. (2019). Ta'lim muassasalari boshqaruvi. Toshkent: Fan.
7. Назаров, Ж.К. (2020). Ta'limda boshqaruv va qaror qabul qilish metodikasi. Toshkent: Ilm.